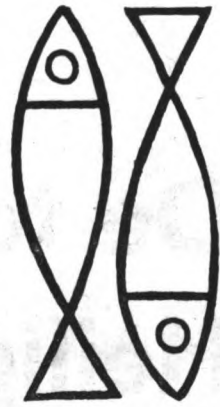

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Adres redactie: ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

Wat meer is, de Opgewekte . . .

(Rom. 8:31-39)

Er is vooral onder de jeugd een groot verlangen naar wat „nieuws”. Hun kritiek op de gevestigde instellingen en op de bestaande structuren is bepaald niet mals.

Dat de lust tot vernieuwen vooral leeft onder de jeugd is logisch en normaal. Logisch omdat gewoon eerlijk erkend dient te worden dat de wereld, die hen door de ouderen achter gelaten is er nu niet bepaald goed uitziet. Er is wel degelijk reden tot radicale kritiek. Ook op wat men dan noemt de structuren. Normaal, omdat ze jong zijn.

Wie nooit naar verandering streeft dient wel te bedenken dat hij dan ook genoeg neemt met de zonde, die overal doorwerkt en zijn verwoestende werking doet. Er is een genoeg nemen met het bestaande, dat voort komt uit het niet ernstig nemen van het Evangelie.

Wie wel naar verandering streeft en meent dat het mogelijk moet zijn een maatschappij in te richten en zo te vernieuwen dat er geen onrecht meer zal zijn en geen discriminatie, die is een utopist. Want pas de nieuwe wereld die komt zal een wereld zijn, waarop gerechtigheid woont.

Paulus heeft het in dit hoofdstuk van de Romeinen over de structuur van deze tijd, zoals die zal blijven tot de wederkomst. Deze tegenwoordige tijd is tegelijk verbonden met het lijden. Een lijden, waarvan zelfs het schepsel last heeft. Het zucht eronder: Het is dienstbaar aan de vergankelijkheid. Vanwege de zonde van de mens. En het schepsel zucht tot de vrijheid van de heerlijkheid van de kinderen Gods.

☆☆☆

Als u de brief aan de Romeinen in zijn geheel eens doorleest en onderstreept de plaatsen, waar over de opstanding of de opwekking van Christus gesproken wordt, dan zult u verbaasd staan. Of eigenlijk moet u niet

verbaasd staan. Want het is duidelijk dat de dood en de opstanding van Christus het centrale punt is in de prediking van de apostelen. (1 Cor. 15:3, 4). Petrus zegt ook niet voor niets dat een apostel een getuige is van de opstanding (Hand. 1:22) en de vijanden van de opstanding hebben het heel goed door dat de apostelen daarover allemaal spreken. De Sadduceeën zijn verontwaardigd omdat de apostelen in Christus de opstanding uit de doden prediken (Hand. 4:1, 2).

Daarom kan Paulus ook zeggen: wat meer is, de Opgewekte. Want de opstanding is niet minder dan het grote keerpunt in de geschiedenis. Het grote keerpunt in onze eigen levensgeschiedenis, want we zijn door de opstanding van Christus wedergeboren tot een levende hoop (1 Petr. 1:3).

De Here Jezus is na gestorven te zijn opgewekt. Opgewekt door de Vader. Dat is niet minder dan de zekerheid voor de gelovigen dat er geen mogelijkheid is meer tot aanklacht over hun zonden. Want Hij is overgeleverd om onze zonden en opgewekt om onze vrijspraak. En als ons hart of de duivel ons beschuldigt, God is meerder dan ons hart. En Hij heeft de Borg uit het graf geroepen.

En de nieuwe, de vernieuwde mensheid, die vergaderd wordt dat is de mensheid bestaande uit Joden en Grieken, die allemaal de naam des Heren aanroepen. Want indien gij met uw mond belijdt dat Jezus Heer is en met uw hart gelooft, dat God Hem uit de doden heeft opgewekt, zult gij behouden worden (Rom. 10:9). En het vernieuwde leven van de gelovigen bloeit op uit deze wetenschap. Wij zijn dan met Hem begraven en door de doop in de dood, opdat, gelijk Christus uit de doden is opgewekt door de majesteit des Vaders, zo ook wij in nieuwheid des levens zouden wandelen (Rom. 6:4).

☆☆☆

De opstanding is niet alleen het keerpunt in eigen geschiedenis, maar in heel de geschiedenis. Het is ook de zekerheid van de nieuwe wereld, die komt en die niet meer bedorven zal zijn door de zonde. Deze nieuwe wereld komt niet langs lijnen van geleidelijkheid. Maar door een machtsdaad van God, als de Here Jezus Christus weerkomt. Hem is dan ook alle macht gegeven. Hij zal triomferen en heeft getriomfeerd over alle andere machten. Hij heeft de overheden en machten ontwapend en openlijk tentoongesteld en zo over hen gezegevierd (Col. 2:15).

Paulus weet: er zijn juist in deze bedeling nog veel machten in het leven, die het de kinderen Gods moeilijk maken. Want een macht kan vervolging niet zijn. Wat een macht kan ziekte zijn. Wat een macht kan pijn zijn. Wat kan het helen moeilijk zijn, wat kan de toekomst donker schijnen. Maar omdat aan de Here Jezus Christus alle macht is gegeven, daarom zal Hij toch over al die machten, die maar schepselen zijn, toch de triomf behalen. Tot de triomf over de laatste vijand, de dood, toe.

En voor die geheel nieuwe situatie, die geheel nieuwe wereld, zijn we behouden. En al ons denken over alle vernieuwing, die noodzakelijk is, zal dit uitgangspunt moeten hebben, willen we niet vervallen in de fout van het zich neerleggen bij de bestaande toestand of vervallen in de fout als utopisten door deze wereld te gaan.

Er is wezenlijk wat nieuws gekomen. Christus is de Opgewekte. Daarom zal er wezenlijk wat nieuws komen. En vanuit deze feiten, deze heilsfeiten, hebben we te denken en te handelen. Dat brengt mee fundamentele kritiek. Dat brengt tegelijk mee dat we ons steeds weer realiseren dat het koninkrijk niet van deze wereld is.

H. Amelink - Langerak

De toelating tot het Heilig Avondmaal

OPNIEUW AAN DE ORDE GESTELD

Er is op het ogenblik wel reden om onze gedachten opnieuw te laten gaan over de toelating tot het Heilig Avondmaal; met name over de vraag, wie tot het Avondmaal toegelaten zullen worden.

Men kan natuurlijk stellen dat de kerkorde van de Gereformeerde Kerken daarover duidelijk spreekt en dat daarmee de zaak uit is. Deze kerkorde zegt in artikel 61 dat men niemand ten Avondmaal des Heren zal toelaten, dan die naar de gewoonte der Kerk, tot dewelke hij zich voegt, belijdenis der Gereformeerde religie gedaan heeft en getuigenis heeft van een vrome wandel, zonder welke ook degenen, die uit andere Kerken komen, niet zullen toegelaten worden.

Maar een kwestie beslist achten, omdat zij in een kerkorde staat is zonder meer toch onbevredigend. Men zal de motieven moeten kennen en het Bijbelse ervan moeten kunnen toestemmen om er inderdaad met overtuiging achter te staan. Een traditie, die enkel omdat zij traditie is, aanvaard wordt, heeft geen geestelijke kracht en leidt onherroepelijk tot sleur en slaafse gebondenheid.

Er is daarom geen enkel bezwaar tegen om de vraag opnieuw onder ogen te zien, wie tot het Avondmaal mogen worden toegelaten. Te meer niet, omdat we staan voor het feit van een „gedeelde Avondmaalsviering”. In vele kerken wordt het Avondmaal gevierd, zonder dat men elkaar als kerken erkent en de Avondmaalsstafels voor elkaar openstelt.

Op zichzelf is dat een aangrijpende zaak, want als er één ding is, dat ons de eenheid op het hart bindt, dan is het toch wel het Heilig Avondmaal. „Het éne avondmaal en de éne ecclesia Christi, daarmee begeven we ons alerminst op het terrein van een vage, ongrijpbare en romantische oecumeniciteit, maar spreken we slechts van één van de meest elementaire en simpele gegevens van het Nieuwe Testament”, schrijft prof. Berkouwer in zijn boek over De sacramenten in het Hoofdstuk Avondmaal en gemeenschap, pag. 371. Men zal hem moeten toegeven dat het Avondmaal sterk de gedachte aan de gemeenschap van de gelovigen opdringt. Inderdaad spreekt het Avondmaalsformulier daarvan met grote nadruk. In het Avondmaal vieren we de gemeenschap met Christus en die met elkaar, met de broeders, met de medegelovigen. „Want één brood is het, zo zijn wij velen één lichaam, dewijl wij allen eens broods deelachtig zijn”.

Verscheidene kerken hebben ter demonstratie van de eenheid der gelovigen daarom de zgn. intercommunie ingevoerd. Men laat elkaars leden tot elkaars Avondmaalsviering toe, ook al kan men kerkelijk nog niet tot eenwording komen, om welke oorzaak dan ook.

En nu staat daar art. 61 van de kerkorde, in vroeger eeuw opgesteld, nog steeds als een verhindering om andere dan gereformeerde mensen tot het eigen Avondmaal toe te laten.

Is dat terecht?

Ds. M. R. van den Berg geeft hierop in zijn onlangs verschenen boekje: De gekerkerde kerk, een ontkennend antwoord. Zijn kritiek erop is niet mals. Hij vindt dit een van de meest bekrompen artikelen van de D.K.O. Naar zijn mening verengt het de Avondmaalsviering tot een plechtigheid voor de godsdienstige upper ten. Een levend geloof in Christus is blijkbaar niet voldoende om Avondmaal te vieren, schrijft hij. Men moet

op een heel speciale manier in Christus geloven, nl. op gereformeerde wijze. Om in onze kerken Avondmaal te kunnen vieren, moet men belijden van „de Gereformeerde religie” zijn, wat dat dan ook wezen mag. Hij merkt vervolgens nog het een en ander op, dat later nog wel ter sprake komen kan.

Aan het slot van zijn boekje schrijft hij een verantwoording, waarin hij een van zijn collega's dankt voor ontvangen stimulering, maar de verantwoordelijkheid toch geheel voor zijn rekening neemt. Als er critici zijn die behoefte voelen aan een schietschijf, zullen ze op mij moeten mikken, zo eindigt hij zijn verantwoording.

Nu kan ik zo'n slotzin niet bewonderen. Wat zijn dat voor mensen: critici, die behoefte hebben aan een schietschijf? Ik heb wel kritiek op wat ds. Van den Berg geschreven heeft. Ernstige kritiek, zelfs op het hele boekje. Het is me te apodictisch geschreven, te ondoordacht, te oppervlakkig. Van alles en nog wat wordt overhoop gehaald, maar niets wordt werkelijk grondig behandeld. In historisch opzicht wordt blunder na blunder geslagen. Maar ik heb geen enkele behoefte aan een schietschijf.

Wel behoud ik me het recht voor hetgeen collega Van den Berg geschreven heeft, rustig te bekijken en te beoordelen en het te toetsen op zijn waarde of onwaarde, bovenal op z'n Schriftuurlijk gehalte.

DE ZOGENAAMDE DORDTSE KERKORDE

Men spreekt tegenwoordig nogal eens over de in onze kerken geldige kerkorde als over de Dordtse Kerkorde, de D.K.O. Hoe begrijpelijk ook, deze naam is toch niet geheel juist. De op de Synode van Dordrecht vastgestelde kerkorde was niet iets nieuws, maar een herziening en aanvulling van vroegere kerkordes. Nadien is zij ook door generale synodes op verschillende punten herzien en aangevuld. De naam Dordtse Kerkorde is daarom min of meer uit de lucht gegrepen en kan daarom beter worden vermeden.

Er kleeft ook de gedachte aan van: een oud geval, waaraan al eeuwen niets meer is gedaan. Zulk een gedachte zou onjuist zijn. Zij is op verschillende Synodes in de vorige en in deze eeuw onder handen geweest, herzien en nog steeds bruikbaar bevonden. In hoeverre dat juist is is een tweede punt, de zaak staat evenwel zo.

Ook daarom kan men de term Dordtse Kerkorde beter vermijden.

In de gebonden kerken heeft men een Herziene Kerkorde. We vinden daarin art. 61 niet ongewijzigd terug. Het daarin van nummer 72 voorziene artikel is uitgebreider, maar bevat toch zakelijk niet iets anders.

Toegang tot het heilig avondmaal wordt verkregen door het afleggen van openbare belijdenis der geloofs, waarbij het daarvoor vastgestelde formulier zal worden gebruikt.

Voordat iemand wordt toegelaten tot het afleggen van deze belijdenis des geloofs, zal de kerkeraad een onderzoek instellen naar zijn beweegredenen, alsook naar zijn leer en wandel.

Zo luiden de eerste twee alinea's van dit nieuwe artikel. Maar zakelijk wordt daarin hetzelfde gezegd als in het oude art. 61. Im-

mers, met de hier genoemde leer wordt bedoeld de gereformeerde leer. Dat blijkt uit het vierde onderdeel, dat aldus luidt:

Zij, die uit een andere dan een Gereformeerde Kerk daartoe het verlangen kenbaar maken, zullen tot het heilig avondmaal toegang verkrijgen, nadat zij op grond van een door de kerkeraad ingesteld onderzoek naar hun leer en wandel in de gemeente zijn opgenomen. De kerkeraad kan daarbij bepalen, dat vooraf door hen openbare belijdenis des geloofs moet worden afgelegd.

Het is duidelijk, dat men een onderzoek naar de leer wil voor hen, die uit een andere dan een Gereformeerde Kerk komen, omdat men alleen wil toelaten, die de leer der Gereformeerde Kerken toestemmen. Terwijl het eveneens duidelijk is dat men de viering van het avondmaal bindt aan het lidmaatschap der Gereformeerde Kerken, want die uit andere gereformeerde kerken zich aanmelden, worden toegelaten op grond van het overgeleverde attest.

De vraag is nu nog niet of dit alles juist is. Maar wanneer op art. 61 van de onder ons geldende kerkorde van toepassing is, dat het een van de meest bekrompen artikelen is, dan geldt dit evenzeer van art. 72 van de Herziene Kerkorde. En dat is niet een artikel, dat eeuwen geleden is opgesteld, maar voor enige jaren.

Deze beschuldiging is dus nogal fors, want waarvan men op het moment de synodale kerken beschuldigen kan, toch zeker niet van bekrompenheid, dacht ik zo. Ze zijn in tegendeel voor allerlei nieuwe dingen niet bang.

HOE IS HET WOORD ER IN GEKOMEN?

Het is toch de moeite waard om de vraag eens na te gaan hoe het woord „gereformerd” in de kerkorde terecht gekomen is. Zoals het artikel nu luidt stamt het van de Synode te Middelburg 1581, artikel 43.

Maar het is vanzelfsprekend, dat vroegere synodes zich reeds bezig gehouden hebben met de kwestie van de toelating tot het Avondmaal. Dat heeft zelfs het convent van Wezel reeds gedaan. Al deze vergaderingen hebben met elkaar gemeen dat zij de toelating tot het Avondmaal binden aan de openbare belijdenis des geloofs en de verklaring zich te zullen onderwerpen aan de kerkelijke tucht. De Gereformeerde Kerken zijn er van het begin af van overtuigd geweest dat het Avondmaal heilig gehouden moest worden en hebben daarom de toegang tot het Avondmaal aan bepaalde voorwaarden gebonden. Zij waren de overtuiging toegedaan dat de toegang niet vrij was, daar het avondmaal voor de gelovigen bestemd is. Vandaar het onderzoek voor de toelating. Niet in de zin van de Independenten, die daarbij een oordeel over het hart velden na een minitieuus onderzoek naar de bekering, maar als een vragen naar het geloof en kennisneming van de wandel. Op dit onderzoek volgde de geloofsbelijdenis in het openbaar, omdat de toelating een zaak is van de gehele gemeente. De Gereformeerden wezen de gedachte af dat het toegaan en deelnemen louter een zaak is van ieders geweten: de gemeente als geheel draagt ook haar verantwoordelijkheid.

Het zal wel niet nodig zijn hierop nader in te gaan: op dit punt zal er onder ons wel een communis opinio zijn.

Op één punt kan hierbij nog gewezen worden: de toegang werd gebonden geacht aan

ja, met mensen, die van de belijdenis, van het geloof der kerk niet veel weten willen en toch vanwege de positie der kerk als lid willen toegelaten worden. Die verder zich vaag op de Bijbel beroepen, maar intussen gekant zijn tegen de klare belijdenis van het Woord van God.

—o—

WAT BETEKENT HET WOORD?

Het loont de moeite na te gaan wat toentertijd als geloofsbelijdenis gevraagd werd. Als leidraad daarbij werd doorgaans de „corte onderzoekinghe” gebruikt. De eerste vraag, daarbij gesteld was — in modern Nederlands —: Hoe bent u in uw hart verzekerd dat u een lidmaat van de gemeente van Christus bent? Het antwoord was: Doordien de Heilige Geest met mijn geest getuigt dat ik een kind van God de Vader ben, door Jezus Christus zijn Zoon en mijn hoogste priester: die mij door de heilige offerande van zijn lichaam en de uitstorting van zijn bloed, van mijn zonden gereinigt heeft. Ik gevoel ook bovendien, dat ik door de Geest van God tot de gehoorzaamheid aan de goddelijke geboden geroerd word. In deze geest werd steeds gevraagd en het ging daarbij om het geloof van het hart, want de Gereformeerde Kerk weigerde als de Roomse zich tevreden te stellen „met een bloot uitwendig vertoon”.

Vanzelfsprekend werd de leer gevraagd aan de hand van de gereformeerde belijdenis, niet alsof men een brede theologische vorming moest hebben gehad, maar om instemming te doen betuigen met een korte uiteenzetting in 41 vragen en antwoorden van de wet, de geloofsartikelen, de sacramenten en het gebed, zoals de Gereformeerde belijdenis daar breder over spreekt.

Van theologische haarkloverij en uiterlijke toestemming der leer is dus geen sprake. „...voor al moet een ieghelijk van u een ghetuyghenisse syns gheloofs gheven”.

Het gaat dus niet om een specialiteit van het geloof, wanneer op deze wijze gevraagd wordt, maar wel om belijdenis van het geloof in overeenstemming met het Woord van God, tegenover alle vervlakking en uitvluchten.

In dit verband is het de moeite waard even op de Latijnse tekst te letten. Deze vertaling draagt als de enige onder haar soortgenoten een officieel karakter vanwege de ondertekening door de gecommiteerden van de Synode en als zodanig „kan zij dienst doen bij menig artikel als eene soort van officieele commentaar” schrijft Rutgers. Welnu, de Latijnse vertaling zegt dat niemand tot de gemeenschap aan de heilige maaltijd zal toegelaten worden, nisi puram seu reformatam religionem... professus, d.i. tenzij hij beleiden heeft de zuivere of ge-re-formeerde religie. Daar gaat het deze synode om: om de zuivere religie, zoals die in de grote Reformatie opnieuw aan het licht gebracht is, ge-re-formeerd. Het woord heeft hier blijkbaar nog geen technische betekenis zoals later, ter aanduiding van „een bepaalde stroming in de Reformatie”.

Onze conclusie kan zijn dat het geen bekrompenheid was, die het woord „gereformeed” hier deed opnemen maar simpele trouw in een zorgenzware en moeilijke tijd.

Hiermee is uiteraard de vraag van de toelating tot het Avondmaal niet uitgeput. We komen te staan voor die vraag als we lettend op de gedeeldheid van de kerk, terwijl toch het Avondmaal ons de gemeenschap voor ogen stelt.

Een vraag van het hoogste gewicht wordt ons zo voorgelegd. We hopen er in een volgend artikel nader op in te gaan.

het lidmaatschap van de kerk, omdat Christus het Avondmaal heeft ingezet voor zijn gemeente. Hierop vinden we in de oude Acta dan ook telkens gewezen. En op dit punt zal er onder ons ook wel eenstemmigheid bestaan, al komt de gedeeldheid van de kerk dan ook pas goed in haar pijnlijke voor ons te staan. Alleen zij, die vluchten in de idee van de onzichtbare kerk, in duidelijke afwijking van heel het Nieuwe Testament, hebben hier uiteraard geen problemen!

Zoals gezegd, houden de vroegere Synodes zich reeds bezig met de toegang tot het Avondmaal. Wezel vraagt belijdenis van het geloof en onderwerping aan de kerkelijke tucht. Dordt 1578 eist de betuiging, dat men de leer, „in der ghemeynte ontfanghen”, voor „goet houden” zal, nadat deze door de Dienaar „cortelick verclaert sal worden” en verder de onderwerping aan de christelijke vermaning.

Het woord „Gereformeed” komen we tot nu toe niet tegen. Dat duikt opeens op in de redactie van Middelburg 1581. Het is me niet mogelijk op het ogenblik met volstrekte zekerheid te zeggen, hoe dit woord in dit artikel gekomen is. Vermoedelijk is dit te danken aan de voortgang van de geschiedenis: er laten zich vele stromingen gelden in het geheel van de Reformatie; en dat niet alleen, van Staatswege zocht men naar een rekkelijk standpunt. De Staatswetten van de periode van 1574-1618 proberen aan de kerkeraden belemmeringen in de weg te leggen voor hun opzicht en tucht. De eerste Staatswetten van 1576 stelden als beginsel voor de toelating tot het Avondmaal geen „voorafgaand onderzoek” naar geloof en zeden. De politieken wilden bevorderen de ene landskerk, waarin voor allen plaats was, vandaar dat zij moesten afdingen op het gereformeerde, principiële, belijdende karakter der kerk. Prof. Rutgers deelt mee dat er toen velen „zich bij de Hervormde Kerk gevoegd” hadden, wier algemeen Protestantsche denkwijze met haar geloof óf niet geheel, óf ook wel in het geheel niet overeenkwam, en die nu, in de plaats van de Gereformeerde belijdenis — en nu citeert hij — „eene algemeene Christelijke geloofsbelijdenis wilden, onbepaald genoeg, om de veelsoortige Protestant, Calvinisten, Zwinglianen, Lutheranen, Wederdoopers en Doopsgezinden onder ééne gemeente te brengen”.

Een deel der bevolking, dat aansluiting zocht bij de Gereformeerde Kerk, omdat dat nu eenmaal de bestaande en de begunstigde kerk was, stemde geheel overeen met het oogmerk van de politieken. Zodoende kwam op de Synode van Dordt 1578 de vraag of het geoorloofd zij tot het Avondmaal des Heren toe te laten degenen die wel de Bijbel alleen voor Gods Woord bekenen maar de gewoone vragen, die men degenen voorhoudt die ten avondmaal gaan zullen niet beantwoorden noch daarin bewilligen willen? De Synode heeft daarop afwijzend beschikt, wel wetende met wat voor een geest zij te doen had.

Het lijkt waarschijnlijk dat in verband met deze situatie de volgende Synode, die van Middelburg 1581 kort en krachtig heeft formuleerd dat er belijdenis gedaan moest worden van de Gereformeerde religie.

Hierin speelt dan niet een geest van leerheiligheid een rol, noch is men uit op een specialité de la maison. De zaak is een andere: men krijgt te doen met allerlei soorten van mensen, die allerlei opinies aanhangen, die vreemd zijn aan de belijdenis der kerk;

TE BERDE

De uitslag van de verkiezingen voor de Provinciale Staten is niet zo geweest als ik van te voren gedacht had. Mijn falen als „voorspeller” hebt u kunnen lezen in een vorig „te berde”. De schrale troost, die ik daarbij heb is dat de officiële opiniepeilers er even zeer naast zaten. Wat al aanleiding is geweest tot een rel tussen de Vara en het Nipo.

Ik had D-66 meer winst toegedacht en de Boerenpartij minder verlies.

Alle commentaren op deze verkiezingen zijn het er wel over eens dat het een bijzonder naar verschijnsel is dat zo veel kiezers thuis gebleven zijn. Dat zou in de totaal-uitslag wel niet zo veel verschil hebben uitgemaakt waarschijnlijk. Maar het is wel een onheilspellend verschijnsel voor een ieder die van mening is dat onze parlementaire democratie een goede zaak is. Na wat ik daarover in een vorig „te berde” al gezegd heb, behoef ik hier niets aan toe te voegen.

★ ★ ★

Evenzeer onheilspellend vind ik het verschijnsel van de grote winst van de C.P.N. Vooral in Groningen. Men kan dan wel spreken van het „Fré Meis-effect”, maar dat neemt niet weg dat de C.P.N. in Groningen de op één na grootste partij is.

De meeste mensen, zoals ik, hebben toch altijd ergens in hun achterhoofd gehad dat een grote communistische partij in dit land niet mogelijk zou zijn. Dat we daarvoor een te nuchter volk zijn. Deze gedachte moeten we maar opgeven. Als de omstandigheden er gunstig voor zijn, dan is het kennelijk wel mogelijk dat de C.P.N. een grote partij wordt. En dat ondanks wat nog niet zo lang geleden in Tsjecho-Slowakije gebeurd is en wat er nog steeds gebeurt, ondanks het feit dat de gemiddelde Nederlander wel weet dat communisme tenslotte altijd uitloopt op dwang en terreur. Het „tegen de revolutie het evangelie” zal duidelijk vertaald dienen te worden in termen die het volk begrijpt, wil er aan deze ontwikkeling een einde komen.

★ ★ ★

Terecht constateerde „Trouw” dat de enige winnaar in deze verkiezingen het G.P.V. was. En als we het G.P.V. het geweten van de A.R.P. kunnen noemen, dan zit daarin voor de A.R.P. wel een duidelijke les. In dit verband mag ik me wel even laten gaan. Ik heb me bijzonder geërgerd aan het commentaar van Biesheuvel voor de t.v., die op een vraag van de reporter of het verlies van de „mannenbroeders” aan S.G.P. en G.P.V. hem iets te zeggen had, alleen maar wist op te merken dat dit de duidelijkheid in de politiek ten goede kwam.

Ik heb me geërgerd omdat Biesheuvel en ik zelf behoren tot de zonen van de mannenbroeders die de A.R.P. gesticht hebben en groot gemaakt. En als een zoon op deze wijze het werk van zijn vader aan de kant schuift onder de kreet „duidelijkheid” dan is er kennelijk met de „zoon” iets mis. Dan is dat als uiting van een „zoon” ook bepaald misselijk-smakend. En als Biesheuvel werkelijk van mening is dat de „mannenbroeders” ter wille van de duidelijkheid maar naar het G.P.V. of naar de S.G.P. moeten gaan, dan moet hij dat nu maar duidelijk zeggen. De C.B.T.B. op het platteland zal hem dat wel niet in dank afnemen.

Maar het zou wel eerlijk zijn.

En als hij van mening is dat de „mannenbroeders” recht hebben op de A.R.P., al was het alleen maar gezien vanuit de historie, laat hij dan zeggen: de A.R.P. die ik wil aanvoeren als fractieleider in de Tweede Kamer zal niet meer de stem van de „Mannenbroeders” laten horen. Dan weten we waar we aan toe zijn. Dan is de A.R.P. een andere partij dan waarop ik gestemd heb.

AMELINK

G. Janssen - Amsterdam

Bijna-volmaakte psalmzang

Zou men — denkt u — in Spanje destijds, in de eeuw van de reformatie, ook psalmen hebben gezongen? Dit is geen theoretische vraag, maar een uiterst praktische — zoals u zult gaan zien. Stel uzelf die vraag maar eens, beste lezer, lieve lezeres. En denk dan eens mee.

Het eerste volledige psalmboekje voor gemeentelijk gebruik kwam in 1562 van de pers, in Geneve, meteen in twee edities tegelijk, zodat we niet met zekerheid kunnen zeggen welke de oudste editie is. (Er is dus een ware en een valse eerste druk, maar de kenmerken tot herkenning zijn onbekend: een kluit voor historici.) Na 1562 kwam een stortvloed van nieuwe psalmuitgaven: in allerlei landen, in allerlei talen. De gelovigen, die de nye lere aanhingen, zaten er om te springen: ze moesten daden stellen, ze wilden zelf zingen, ze mochten zelf tegen de Heere spreken en hadden de tussenkost van de priesterschaar losgelaten! Om maar wat te noemen: in 1566 was Petrus Dathenus klaar met zijn nederlandse vertaling en in datzelfde jaar Ambrosius Lobwasser met zijn duitse berijming. (U moogt van beide boekjes de eerste druk bij mij komen bekijken — u treft ze maar zelden aan.) Zelfs werd in 1542 een franse uitgave gedrukt, die zogenaamd van de pauselijke pers te Rome kwam, zoals op het titelblad staat; een ondeugend geintje om de argwanende priesters te misleiden! In allerlei landen, tot in Nederlands Oostindië toe, werden psalmboekjes gedrukt. De gebroeders Blaauw te Amsterdam, beroemd om hun atlanten en zeekaarten, hebben ook prachtig verzorgde edities gedrukt, zelfs voor de franse kerken.

Vandaar onze heus niet gekke vraag: zou men in de zestiende eeuw ook in Spanje de rijm-psalmen hebben gezongen, toen de reformatie de mondigheid van de gemeente uitriep? Antwoord: ja men, zeer zeker. Zij het ook dat ons slechts één druk bekend is, waarvan slechts één exemplaar voorhanden is gebleven. Voor het overige heeft de spaanse inkvisitie de reformatie van de zestiende eeuw in Spanje geheel de kop ingedrukt en alle psalmboekjes met de ketters verbrand.

En nu, vier eeuwen later, zingen onze broeders en zusters in Spanje en latijns Amerika weer psalmen: echte, berijmde psalmen, op de authentieke geneefse melodieën. Dat mag wel in de krant, nietwaar? De kerk te Rijswijk (Z.-H.), die al een hele catalogus van gereformeerde theologische lectuur in het spaans uitgaf (Catechismus, Institutie, Geloofsbelijdenis, Formulieren en andere) voegde daar enkele jaren geleden ook een bundeltje met 19 psalmen bij, geïllustreerd en getoonzet. Nu kwam zij met een paar grammofoonplaatjes, waarop deze 19 psalmen ten gehore worden gebracht.

Bij de berijming kon maar weinig uit de verouderde bundel van de 16e eeuw worden gebruikt. Dat laat zich verstaan. Het zijn meest de in Nederland opgeleide spaanse predikanten zelf, die de berijming opstelden. Voor de muziek koos men graag voor de wereldwijd bekende geneefse wijzen en men goot zijn berijming dus in deze vormen.

Waar in Calvijns tijd de schoolmeesters en de schoolkinderen de motor vormden, die de gezinnen aan het psalmzingen brachten en zo

de kerkzang op gang hielpen — vandaag is gegrepen naar het moderne hulpmiddel van de grammofoonplaat, teneinde de spaanse broederschap vertrouwd te maken met de reformatorische kerkzang.

—o—

Nee, schrikt u maar niet: deze platen zijn niet bij u in de kerk opgenomen. Rijswijk heeft hoog gemikt. Ze vroeg de hulp van de N.C.R.V. en met name van het Vocaal Ensemble onder leiding van dhr Marinus Voorberg. Die hulp en die medewerking zijn verleend! Dit koor en deze dirigent, die in geheel Europa en ver daar buiten een naam hebben te verliezen, hebben zich bereidwillig — na ontvangen verlof van de N.C.R.V.-leiding — en belangeloos ingezet om een psalmzang te leveren, die de volmaaktheid benadert. Eenstemmig natuurlijk en uiterst sober begeleid. Maar wanneer straks in het nieuwe Jerusalem zó mag worden gezongen, dan zal dat mij mooi genoeg zijn. En wanneer onze spaanse broeders, in Spanje en latijns Amerika, op deze wijze kennis maken met een deel van het psalmboek, met de manier van psalmzingen zoals Calvijns zich die gedacht heeft, dan zijn ze niet slecht af. Dan slaan ze de eeuwen van verwording van onze vaderlandse kerkzang maar over.

In het jubileumjaar van de N.C.R.V. is dit een schone daad, die het noemen waard is. Naast de uitzending van het boek Job en de reeks „Boeken der kleine zielen” van Louis Couperus is het gratis beschikbaar stellen van deze wonderschone opnamen een daad, die respect afdwingt. U moogt van de N.C.R.V. denken wat u wilt — maar dit compliment komt de N.C.R.V. toe: als zij ooit wilde bewijzen een christelijke vereniging te zijn, dan op deze manier.

U kunt deze grammofoonplaten ook bestellen. Voor f 7,20 per stel, te betalen op giro 21.04.53 van het Fonds Spanje-arbeid Rijswijk (Z.-H.), bent u de gelukkige eigenaar. En u moest het maar doen ook, wanneer u organist bent, of predikant, of ambtsdrager. Maar vooral wanneer u „gewoon” kerkzanger bent is het goed, deze voor-beel-dige zang eens op u te laten inwerken. U kunt er veel van leren.

Wat wordt die tekst weldoordacht en liefkozend vanuit het hart over de tong uitgesproken. Het betaamt ons immers, zegt psalm 147, om psalmen aan te heffen, die lieflijk zijn en harten treffen? Welnu, hoe tréft u het hart van uw naaste: door een zorgeloze kreet, een ongearticuleerd woord — of door een weldoordachte volzin? Waarschijnlijk door het laatste, denk ik. Nu, de door het Vocaal Ensemble gezongen psalmen zijn weldoordachte volzinnen, geladen met de taal van de Bijbel; alsof God door hen spreekt; woorden als van God. En lieflijk zijn ze ook: muzikaal, zangerig, devoot, pretentieloos, aangenaam om te horen. In de bekende octavenzang van mannen- en vrouwenstemmen, zoals wij die elke zondag horen. Het orgel geeft enkele harmonische steunpunten, of enkele fraaie verbindingen of jodelt er rustig door heen met wat fluitstemmetjes. Lieflijk en treffend.

Ik weet haast zeker, als u deze grammofoonplaatjes goed beluisterd hebt, dat u staande zondag anders zingt. Wat wordt er steun onnadenkend gezongen onder ons. De eerste lettergrepen van een psalm worden

niet algemeen gezongen: er zijn er die ze maar overslaan omdat ze het nummer van het versje niet meer weten; er zijn er, die te laat beginnen en dan maar snel vaart zetten om de anderen in te halen (dát zijn gevaarlijke liederen: meestal zijn ze nog eerder dan de anderen bij het eind van een regel!). Maar aan het eind van de regel laten de meesten het ook afweten: ze hebben hun adem ver-speeld (door onefficient gebruik) of ze knauwen de laatste lettergreep af, naar de wijze der soldaten, of ze geloven het wel. Wie goed zingt, en wie zijn hart in de woorden legt, geeft de eerste lettergreep en de laatste lettergreep van elke zin dezelfde tijdwaarde, dezelfde klemtoon, dezelfde aandacht, als de rest van elke zin.

—o—

Ja, luistert u eens naar deze wonderschone psalmzang van Marinus Voorberg — die als jongen al organist was in de dorpskerk van Naaldwijk. Deze man is jong opgeleid tot operzangmeester der gemeente Gods. Die weet wat kerkzang is. Die weet wat welluidend en lieflijk is en wat het hart treft. Die is meer dan leider van een ensemble beroepszangers — die weet ook, dat de eigenlijke zang niet een zaak van techniek maar van een bewogen hár is.

En als u daarnaar luistert bevangt u het heimwee naar een lieflijke en welluidende kerkzang onder ons. Onze kerken hebben geen behoefte aan beroepszangers — maar aan gelóvige zangers. Dat klinkt paradoxaal, maar het is de waarheid. We mogen onze kerkzang maar niet afwerken als een nummertje gereformeerde orthodoxie, zonder hetwelk een kenmerk van een ware kerkdienst verloren dreigt te gaan. Wij mogen de Heere ons lied toezingen: omdat we van Hem houden, omdat we in Hem geloven, omdat we al onze zaligheid voor nu en later van Hem verwachten, omdat het zo „goed” is (goed voor ons, aangenaam voor Hem) om de Heere te prijzen, omdat de lof des Heeren ons „betaamt”, zelfs de vorsten en aanzienlijken onder ons „past”, omdat Gods genade over ons tot in eeuwigheid duurt.

Ach neen, wat hier staat heeft niets met een meditatie of zo te maken. We spreken samen over de kerkzang — en die kerkzang is meer dan een meditatie en meer dan een zangles. Die kerkzang maakt ons „zalig”: met het hart geloven wij tot rechtvaardigheid, maar met de mond (dat is bij voorbeeld in onze kerkzang) „belijden wij tot zaligheid”. Begrijpt u? Ik hoop het.

VERKIEZEN EN VERKIEZING

4. Israëls verkiezing

In het voorgaande artikel ging het over de verkiezing door God van een stad (Jeruzalem) of van plaatsen, waar het volk moest komen om te offeren. Of van personen voor een ambt. De HERE verkoos niet Korach, Dathan en Abiram, maar Mozes en Aäron als zijn speciale dienaars. Aäron was door God verkoren om hogepriester te zijn en Mozes om leider van het volk des HEREN te wezen.

Verder werd besproken de verkiezing van Eli en zijn huis tot priesterdienst. Van Saul om koning te zijn. En van David, Hoewel hij de jongste was in het gezin van Isai en deze allermint aan hem gedacht had, moest Samuel hem zalven als de door God gekozen koning van zijn volk.

Het bleek dat het daar niet ging om eeuwige zaligheid of rampzaligheid. Maar om roeping tot een zeker ambt. Ook is wel duidelijk geworden, dat een gekozen of verkorene ook kon verworpen worden. Eli en Saul zijn daarvan overtuigende bewijzen. Dat in al deze gevallen met verkiezen een daad wordt weergegeven en wel een daad-in-de-tijd is wel voor geen tegenspraak vatbaar.

Nu willen we ons bezig houden met de verkiezing van Israël. Niet van enkele of afzonderlijke personen dus, maar van een volk als geheel. Met voorbijgang van andere volken heeft de HERE het volk, uit Abraham gesproten, als zijn eigen volk verkoren. Als het volk van zijn verbond zouden we kunnen zeggen. Naar volledigheid heb ik niet gestreefd. Enkele bekende plaatsen wil ik bespreken.

Vooraf in Deuteronomium en in Jesaja komt het woord verkiezen vaak voor. Om te beginnen lezen we in Deut. 4:37: „Omdat Hij uw vaders heeft liefgehad en hun nakroost heeft uitverkoren, heeft Hij zelf u met zijn grote kracht uit Egypte geleid om volken, groter en machtiger dan gij, voor u uit te verdrijven, om u in hun land te brengen en het u ten erfdeel te geven, zoals dit heden het geval is”.

Mozes prent er bij het volk des HEREN in, dat de HERE hun vaders, Abraham, Izak en Jakob heeft liefgehad en dat Hij hun nakomelingen heeft verkoren. Liefhebben en verkiezen hebben hier wel dezelfde betekenis. Evengoed had Mozes kunnen zeggen: Uw vaders heeft Hij verkoren en hun nakroost heeft Hij liefgehad. En die verkiezing en dat liefhebben kwam tot openbaring door de uitleiding uit Egypte, de doortocht door de Rode Zee en de intocht in Kanaän.

In Deut. 10:15 wordt vrijwel dezelfde terminologie gebruikt: „Alleen aan uw vaders heeft de HERE zich verbonden en alleen hen heeft Hij liefgehad, en u hun nakroost, heeft Hij uit alle volken uitverkoren, zoals dit heden het geval is”. Als hier sprake is van zich-verbinden-aan, liefhebben en uitverkiezen dan zijn dit wel verschillende woorden, maar zakelijk komen ze op hetzelfde neer. Ook is wel duidelijk, dat dit alles zich afspeelt in de tijd. God verbond zich in het jaar zóveel aan Abraham en Hij leidde jaren later het oude volk uit Egypte en in een bepaald jaar bracht Hij hen over de Jordaan. Nergens is hier gedacht aan of gesproken van een eeuwig besluit of een voortijdelijk voornemen. De HERE verbond zich aan de vaders en had de zonen lief in de historie. Hij is geen filosofische idee of een theologisch begrip, maar een God, die in de geschiedenis der mensheid ingrijpt en in die geschiedenis zijn volk verkiest en liefheeft. En daarom vermaant Hem lief te hebben en te vrezen.

We hebben hier ook te doen met verkiezing-tot-dienst. Dat blijkt zonneklaar uit vs 12: „Nu dan, Israël, wat vraagt de HERE uw God van u dan de HERE uw God te vrezen door in al zijn wegen te wandelen; Hem lief te hebben; de HERE uw God te dienen met

uw ganse hart en met uw ganse ziel; de geboden en de inzettingen des HEREN, die ik u heden opleg, te onderhouden, opdat het u welga. Zie van de HERE uw God is de hemel, ja de hemel der hemelen, de aarde en alles wat daarop is”. En dan volgt het boven aangehaalde gedeelte, dat spreekt van verkiezing en liefde en verbond. Het is een onbegrijpelijk groot voorrecht als de HERE een volk verkiest, maar het is ook een alles omvattende opdracht. We zijn gewoon te zeggen, dat het verbond tweezijdig is. In z'n ontstaan wel eenzijdig, want het initiatief komt van één kant: van de HERE. Maar in z'n bestaan is het verbond tweezijdig. Van het volk des verbonds vraagt de HERE trouw aan het verbond. Maar bij verkiezing denken we alleen maar aan éénzijdigheid. Nu is dat in zoverre goed, dat er de nadruk op wordt gelegd, dat niet wij de HERE verkiezen, maar dat Hij zijn volk verkiest. Maar we moeten nooit vergeten, dat de Schrift heel vaak — misschien wel altijd — spreekt van verkiezing tot dienst. De HERE verkiest, maar het doel is: dienen, liefhebben, eren. We zouden het wel zo kunnen zeggen: De HERE verkiest zijn volk. Opdat dit volk Hem zal kiezen. Hij heeft zijn volk lief. Opdat dit volk Hem zal liefhebben. Hij verbindt zich aan de vaders en hun nakroost, opdat dezen zich aan Hem zullen verbinden. De HERE zondert zijn volk af van de andere volken. Opdat deze natie zich apart zal houden van de heidense naties.

In Deut. 7 vermaant Mozes het oude volk om als een heilig volk te leven. De heidense volken moeten uitgeroeid worden. Israël zal met hen geen verbond sluiten en hen niet sparen. Huwelijken tussen kinderen Israëls en heidense jongens en meisjes mogen niet worden gesloten. Ze moeten hun altaren afbreken, gewijde stenen verbrijzelen, gewijde palen omhakken, afgodsbeelden verbranden. Waarom? Omdat Israël een verkoren volk is. We lezen in vs 6: „Want gij zijt een volk, dat de HERE uw God heilig is; u heeft de HERE uw God uit alle volken op de aardbodem uitverkoren om zijn eigen volk te zijn”.

Op de vraag, waarom de HERE dit heeft gedaan is eigenlijk geen antwoord te geven. Het is wel duidelijk, waarom Hij het in elk geval niet gedaan heeft. Niet om de kwantiteit of de kwaliteit van de Israëlieten. Dat wordt met nadruk vastgesteld: „Niet, omdat gij talrijker waart dan enig ander volk, heeft de HERE Zich aan u verbonden en u uitverkoren; veeleer zijt gij het kleinste van alle volken”. Het had tussen de grote wereldmachten Babel en Egypte niets te betekenen.

Maar waarom dan wel? „Omdat de HERE u liefhad en de eed hield, die Hij uw vaders gezworen had, heeft de HERE u met een sterke hand uitgeleid en u verlost uit het diensthuis, uit de macht van Farao, de koning van Egypte, opdat gij zoudt weten, dat de HERE uw God de enige God is, de trouwe God die het verbond en de goedertierenheid houdt jegens wie Hem liefhebben en zijn geboden onderhouden, tot in duizend geslachten; maar aan ieder persoonlijk van hen, die Hem haten, oefent Hij vergelding door hem te gronde te richten; Hij stelt het niet uit voor wie Hem haat, aan hem persoonlijk vergeldt Hij het.”

Er staat dus eigenlijk: De HERE verkoos u, omdat Hij u verkoos. Hij had u lief, omdat Hij u liefhad. Als iemand zou zeggen, dat er toch ook staat, dat Hij de eed wilde houden, aan de vaders gezworen, dan moet gezegd worden, dat dit eigenlijk niets „verklaart”. Want direkt komt dan weer de vraag op: Maar waarom heeft de HERE Abraham verkoren en hem die eed gezworen? Er kan geen redelijk antwoord op gegeven worden, geen antwoord dat onze rede bevredigt. Kinderen stellen wel eens vragen aan hun ouders, die

dezen niet kunnen beantwoorden. Op de vraag: „Waarom?” volgt het antwoord: „Daarom!”. Op catechisatie is mij gezegd, dat God „redenen nam uit Zichzelf” om Israël te verkiezen. Maar welke redenen dit waren is ons niet verteld en dat is maar goed ook. De Schrift geeft op deze vraag geen antwoord. We kunnen alleen maar zeggen, dat het de HERE zó heeft behaagd. Het was zijn welbehagen. Verder moeten we niet vragen.

Er zijn christenen geweest, die op grond van allerlei kenmerken zich tot de „uitverkorenen” rekenden. Ze werden soms door hun mede-christenen, die zover niet waren, hoog vereerd. En ze lieten zich die eer nog welgevallen ook. Ze werden soms zeer hoogmoedig en schreden trots als pauwen naar de Avondmaalstafel. Zo was wel duidelijk, dat ze van echte verkiezing niets verstaan hadden. Want als de Schrift ons één ding leert is het wel dit: God heeft de zijnen niet verkoren of liefgehad of met hen zijn verbond gesloten, omdat zij het zo waard waren. Integendeel: alle roem is uitgesloten. Hier staat, dat Israël het kleinste volk was. Eer was er om zo te zeggen, niet aan te behalen.

In Deut. 9 waarschuwt de HERE zijn volk om zich maar niets te verbeelden. Als Hij hun vijanden zal verdelgd hebben moeten ze maar niet zeggen: „wegens mijn gerechtigheid heeft de HERE mij dit land in bezit doen nemen”. Wegens hun goddeloosheid zijn de heidenen verdreven, niet om de oprechtheid der Israëlieten. Uitdrukkelijk staat er in vs 6: „Weet dus dat de HERE uw God, u dit goede land niet in bezit geeft wegens uw gerechtigheid, gij zijt immers een hardnekkig volk”. Daar kan het verkoren volk het wel mee doen! Het heeft een weerstrevend hart en een harde nek.

Dat is niet de enige plaats, waar op het onverdiende van Gods verkiezing wordt gewezen. Ezechiël zegt hetzelfde wat rauw en ongezouten. Maar wel duidelijk. Het staat te lezen in Ez. 16. Jeruzalem kan op haar afkomst niet roemen. Want de vader was een Amoriet en de moeder een Hethietische. Bij de geboorte keek niemand naar haar om. Ze werd niet verzorgd, niet gereinigd, niet met zout ingewreven, noch in windselen gewikkeld. Als de HERE zich niet ontfermd had over haar was ze omgekomen van ellende. Maar Hij kwam voorbij en ontfermde zich over de ongewassen baby en deed haar opgroeien. Anders was zij daar blijven liggen „weggeworpen op het veld, omdat men geen waarde hechtte aan uw leven, toen gij geboren waart”. Waardeloos was Israël in zich zelf. Het verkoren volk heeft alles alleen maar aan Gods genade te danken. Wie verkiezing zegt, zegt genade en nog eens genade en altijd weer genade. Van 't begin tot 't einde.

Uit Deut. 7 blijkt heel duidelijk nog iets anders. Het is niet zo, dat het uitverkoren volk nooit meer iets heeft te vrezen. Integendeel, juist als verkoren natie, als Gods bijzonder eigendom, heeft het te vrezen voor Gods toorn. Wee als het de afgoden verkiest en van 's HEREN wegen afwijkt.

Dreigend klinkt het in vs 10: „maar aan ieder persoonlijk van hen, die Hem haten oefent Hij vergelding door hem te gronde te richten; Hij stelt het niet uit voor wie Hem haat, aan hem persoonlijk vergeldt Hij het.

H. J. Jager - Kampen

Onderhoud dus het gebod, de inzettingen en verordeningen, die ik u heden gebied na te komen".

Het is mogelijk, dat leden van het verkoren volk de HERE gaan haten. Dan gaan ze afgoden dienen. Of de HERE alleen maar voor de vorm dienen, terwijl het hart ver van Hem is. Dan moeten ze niet denken, dat „onze lieve Heer” alles wel door de vingers zal zien. Ze moeten ook niet denken, dat voorlopig hun afval wel ongestraft zal blijven. Want de HERE is wel zeer barmhartig en gaarne vergevend. Wie z'n zonde belijdt en laat zal barmhartigheid ondervinden. Daaraan hoeft niemand ooit te twifelen. We kunnen niet te groot van Gods goedheid denken.

Maar Hij laat niet met zich spotten. We hoorden het reeds in de geschiedenis van Eli: „Wie mij eren zal Ik eren, maar die mij versmaden zullen gering geacht worden”. Het staat er in Deut. zeer krachtig: De HERE zal repressailles nemen. We zullen het woord „wraak nemen” wel mogen gebruiken denk ik. God zal niet aarzelen zijn tegenstanders, als zij in die tegenstand volharden, te vernietigen.

Wij zijn denk ik niet gewoon de gedachte van straf en wraak te verbinden aan de verkiezing. We zijn er wel aan gewend om bij het verbond te spreken van verbondsbreuk en verbondswraak. Juist door de strijd in de tijd van de Vrijmaking is ons weer duidelijk geworden, dat het verbond, dat de HERE met ons en onze kinderen opricht, een oorkussen is om maar in te slapen. Met de gedachte: Het komt met ons altijd wel in orde. Tegen die gedachte ging soms de strijd. Maar als we van verkiezing horen en spreken dan is de gedachte aan toorn en straf en wraak ver van ons. Dat komt mij tenminste zo voor.

Als dat zo is dan deugt dat niet. Want als hier in Deut. sprake is van de verkiezing van Israël tot het heilig volk des HEREN, dan spreekt Mozes wel van oordeel en wraak en vergelding. Het is niet zo, dat het met een uitverkoren volk altijd goed gaat. Dat kunnen uitverkorenen zich wel wijs maken en ze hebben het zich vaak wijs gemaakt. Maar de HERE heeft hen dat niet geleerd. Hij vermaant zijn uitverkoren volk om Hem toch lief te hebben en zijn inzettingen te bewaren. En Hij waarschuwt hen, dat ze om hun levens wil Hem niet moeten gaan haten, zodat ze van zijn wegen afwijken. Dan zullen ze vergaan en zal het met hen uit zijn. Als iemand zou vragen: Maar heeft Hij hen dan niet liefgehad en heeft Hij hen nóg niet lief? Dan is het antwoord: Juist omdat Hij zijn volk heeft lief gehad en nog liefheeft, daarom zal Hij op hen toornen als zij in zijn wegen niet willen wandelen.

Dát lezen we in Deuteronomium. Dat wordt kernachtig uitgedrukt in Amos 3:2: „U alleen heb ik gekend uit alle geslachten van het aardrijk; daarom zal Ik al uw ongerechtigheden aan u bezoeken”. Hier staat, dat de HERE zijn volk gekend heeft. Dat „kennen” betreft het uitverkoren volk. Hij heeft het liefgehad, Zich aan dat volk geopenbaard, is vertrouwelijk met hen omgegaan. Juist daarom zal Hij hun wetteloosheden niet door de vingers zien, maar straffen. Als zij namelijk daarin volharden.

Boekbespreking

Dr. H. Schroten, *Mozes en Jezus*.
Uitg. J. H. Kok, Kampen 1968. Prijs
f 13,75.

Het thema van dit boek is het woord van Jezus: Mozes heeft aan Mij geschreven (Joh. 5:46). Dat is dan ook de titel van het tweede hoofdstuk — na de inleiding van hoofdstuk 1 — en dat wordt telkens weer herhaald. En het is de bedoeling aan te wijzen dat in het Oude Testament, niet alleen in de boeken van Mozes maar ook in de profeten, van Jezus gesproken wordt. De nieuwtestamentische uitdrukking „Mozes en de profeten” staat gelijk met „de wet en de profeten”, waarmee

het Oude Testament aangeduid wordt. En kortweg wordt ook wel eens gezegd „Mozes” of „de wet”.

De schrijver haalt dan één aspect naar voren: het gaat om openbaring van de **verzoening**. Dat is wel begrijpelijk, gezien het feit dat dit boek ontstaan is uit een voordracht over dit onderwerp, te houden op een conferentie van jongeren welke aan het onderwerp „Verzoening” gewijd was. Maar dat de „wet van Mozes” verlossend en vrijmakend inwerkt op het leven, en dat het werk van Christus niet maar verzoent doch ook vrijmaakt, dát komt nu op de achtergrond.

Er staan veel goede dingen in het boek, al vraag ik mij wel eens af of het hier en daar niet wat erg constructief is, b.v. wanneer de schrijver zegt dat de inhoud van de ark: de tafelen der wet, de kruik met manna en de staf van Aäron, een afbeelding is van het drievoudig ambt van Christus. Zo maakt de schrijver vaker sprongen, die ik maar moeilijk kan meemaken. Het wordt op die manier soms een „inlezen” en soms ook een zo maar aanknopen bij een **woord**. Als hij spreekt van de gouden kandelaar welks lampen licht verspreiden, dan is het ineens: „God is licht, in Hem is geen duisternis” (Joh. 1:5). Alle licht, dat de mens heeft, komt van Hem. Daarom bidt Zijn gemeente: „Zend uw licht en uw waarheid; mogen die mij geleiden, mij brengen naar uw heilige berg en naar uw woningen” (Ps. 43:3). Wordt die bede verhoord, dan jubelt zij: „Want bij U is de bron des levens: in uw licht zien wij het licht” (Ps. 36:10). Waarop volgt: „In Góds licht, d.i. het licht van Zijn Heilige Geest, zien wij „het licht”, d.i. de lamp — of beter: de **zeven** lampen. „Ik ben het licht der wereld!” (Joh. 8:12)”.

Ernstig bezwaar heb ik tegen wat staat op blz 9. We lezen daar: „Om de openbaring, óók die van de verzoening, recht te verstaan, moeten wij in gedachten houden, dat God tot mensen spreekt, niet in de hemeltaal of de taal der engelen (1 Cor. 13:1), maar in **mensentaal**. Als God het woord richt tot ons mensen, hetzij door Mozes en de Profeten, of door Jezus en Zijn apostelen, dan spreekt Hij niet de taal der wijsbegeerte, noch die van de wetenschap. Want God is liefde. En Hij spreekt de taal van de liefde, die wil, dat zij wordt verstaan door degenen die Hij aanspreekt en die Hij iets wil zeggen.

Als een vader of moeder iets willen zeggen tot hun kleine kind van laten we zeggen twee of drie jaar, dat nog maar juist begint te spreken in zijn eigen gebroken taaltje — dan gaan die ouders onwillekeurig zich uitdrukken in die gebroken kindertaal. Niemand vindt dat vreemd. Als even later de burenen binnenkomen en op dezelfde wijze zouden worden toegesproken, dan zouden die wél vreemd opkijken en denken: Zijn die mensen kinds geworden? Doch niemand vindt het vreemd, wanneer volwassen mensen met hun kleine kinderen spreken in gebroken kindertaal. Wij weten dan wel: dat is eigenlijk maar wat gebrabbel. Maar geen zinnig mens zal eisen, dat wij met kinderen gaan spreken in een wetenschappelijk of wijsgerig „adaequaat-geformuleerde” taal, waarbij woord en begrip elkaar dekken, even exact als een wiskundige formule de realiteit weergeeft. Zó te spreken met een klein kind, zou niet alleen zinloos maar ook liefdeloos zijn. Want zulk een taal zou het kind eenvoudig niet verstaan. Welk een verheven wetenschappelijke of wijsgerige „waarheden” we ook zouden uitspreken en welk een zuiver, adaequaat-geformuleerde begrippen we ook zouden gebruiken: het „komt niet over”, het dringt niet door tot het kind, dat zó niet bereikt wordt. Het is de liefde van de ouders, dat zij met hun kind spreken in diens eigen kindertaal, die het verstaan kan. Welnu: God is liefde. Daarom buigt Hij Zich in liefde tot ons, mensen, neer. Over hemelse dingen gaat Hij met ons spreken in onze **mensentaal** — en wel in een taal die een „gewoon” mens kan verstaan: in de taal van de Bijbel!” Dat gaat zo nog even door en dan komt: „God wil met ons spreken over hemelse dingen. Maar Hij moet dit wel doen in aardse taal, in mensentaal. Niet, omdat het niet anders — en beter — gezegd kán worden, maar omdat wij het dan niet zouden verstaan”.

Hier heerst bij de schrijver toch wel enige verwarring. Hij stelt tegenover elkaar: brabbeltaal of gebroken taal (dus onzuivere taal) en wetenschappelijke of wijsgerige taal (die

dan pas echt zuivere taal zou wezen, adaequaat-formulerend, exact, zodat woord en begrip elkaar dekken). Maar er is óók nog, en wel **primaire**, gewone taal, waarin zuiver de waarheid verteld wordt. Zoals de schrijver het stelt spreekt God maar brabbeltaal tot ons. Het had ook béter gezegd kunnen worden! Maar ik moet zeggen dat ik vaak brabbeltaal van kleine kinderen niet kan verstaan. Zelfs de vaders en moeders van kleine, aldus sprekende kinderen, begrijpen vaak niet wat de kinderen bedoelen. En ik acht het erg onverstandig wanneer vaders en moeders hun kinderen volgen in het onzuiver spreken. Zij doen er wijs aan goed Nederlands te spreken opdat de kinderen hun moedertaal goed leren. Maar dat betekent niet dat ze wijsgerige of wetenschappelijke taal gaan spreken! Zij gaan goed Nederlands spreken, daarbij zulke woorden kiezend dat de kinderen het kunnen vatten. En dat vatten gaat in de praktijk o zo gauw en o zo goed!

Als het waar zou zijn dat God brabbeltaal sprak, dan zou ik me telkens moeten afvragen: is dit nu wel zuiver? kan ik er zo wel op aan? Dan zou ik, juist als gewoon mens, nóg niet Gods Woord kunnen verstaan, maar zou ik een „vertaler” nodig hebben die het voor mij moet „vertalen” wat het kind zegt. En zo komen we dan dicht in de buurt van hen die zeggen dat het Bijbelwoord ontdaan moet worden van b.v. mythologische voorstellingen, verouderde voorstellingen omtrent het ontstaan der dingen, verouderde wereldbeelden en dergelijke, opdat wij zo komen tot de eigenlijke boodschap.

De schrijver gaat deze kant geenszins op. Maar zijn tekening van het karakter van de Bijbeltaal is toch niet ongevaarlijk.

Het derde hoofdstuk spreekt van de verzoening in de Thora (de vijf boeken van Mozes), het vierde van de verzoening in „De profeten” (terug naar de Thora!), het vijfde van de verzoening in het Nieuwe Testament. Het is niet doenlijk op alles in te gaan. Nog eens: er staat veel goeds en waars in het boek. Maar ik voor mij lees liever Vonk.

GRONINGEN

B. JONGELING

—o—

Juliana Regina, uitgave van Drukkerij Hollandia N.V. te Baarn. Prijs f 3,90.

In deze bekende serie is, al enige tijd geleden het fotoboek over onze koninklijke familie verschenen. Meer dan 100 mooie foto's van het koninklijk gezin uit het jaar 1969. De tekst bij de foto's is van F. J. Lammers.

Goede wijn behoeft geen krans. Dit is in deze serie het eenentwintigste deel.

De foto, die op mij het meeste indruk maakte is de onthulling van het standbeeld van koningin Wilhelmina in het Utrechtse Wilhelminapark door Koningin Juliana. Het standbeeld is van de Haarlemse beeldhouwer Mari Andriessen.

Deze foto maakte op mij de meeste indruk, omdat ik in mijn gedachten bezig ben met de herdenking van het feit dat wij bijna 25 jaar geleden bevrijd werden van de Duitsers. De rol van Koningin Wilhelmina is daarin geen geringe geweest, zoals de boeken van dr. L. de Jong ons wel duidelijk maken.

Terecht draagt zij de naam van moeder van het vaderland, zoals eens Willem de Zwijger de vader van het vaderland was.

Overbodig om op te merken dat de jongste telgen uit de familie ruimschoots vertegenwoordigd zijn in dit boek.

A.

—o—

Ds. H. Knoop, *Pastoraal deposito*,
uitgave „De Vuurbaak”. Prijs f 7,90.

De prijs van dit boek is voor de omvang (123 bladzijden) ontstellend hoog. Het is overigens een algemeen verschijnsel dat boeken erg duur worden. Maar voor een boek als dit had beter de vorm van een pocket gekozen kunnen worden. Dan was het mogelijk geweest de prijs lager te stellen. Want het is nu ook weer geen boek dat je meer dan één keer leest.

Ds. Knoop met de gave van vertellen, die hij heeft, vertelt „verhalen” uit zijn pastorale ervaring. Sommige van de verhalen meen ik eerder gelezen te hebben. Maar dat doet aan de waarde van dit boek niet veel af.

Het is een boek, waarin ook de schrijver naar voren komt als een herder en leraar met een warm hart voor de schapen. Een man die uitging van de stelling: „Deze mens mocht mij niet sympathiek zijn, maar dat mocht ik toch voor mijn ambtelijk verkeer met hem niet laten gelden. Hij was een schaap van de kudde van de Grote Herder der schapen” (blz. 10). Hij dringt aan op geduld en veel zoekende liefde. Hij weet de spot te drijven met de „doorgaande reformatie” (blz. 46) en bij alles merkt men iets van de mildheid die vooral de ouderdom zo siert. Hij weet ook dat de Here meer weet dan wij weten. Hij weet de dingen die voor ons verborgen zijn” (blz. 112). Hij weet dat de kerk niet oordeelt over het innerlijk, maar dat God het is, die oordeelt.

Het hoofdstuk, dat op mij de meeste indruk maakte is getiteld: „De man die tegenviel”.

Hartelijk aanbevolen voor mensen met een ruime beurs. Vooral predikanten en ouderlingen kunnen uit deze schetsen heel wat leren.

A.

—o—

Stemmen uit Genève.

In de serie „De Gereformeerde Bibliotheek te Goudriaan” (Z.-H.) zijn verschenen Bundel IV, bevattende preken van Calvijn over het boek Job. Bundel IX gaat verder met preken over het boek Job van Calvijn. Nummer X van december 1969 heeft als inhoud: „Een gelovige onder Papisten”, „De Nicodemieten”, „Melachtons raad”, Bucers Raad”, „De Raad van Petrus Martyr”, „Raad en conclusie van Calvijn”, Antwoord van de herders van Zürich”, „Traktaat van het Heilig Avondmaal”. Over dat laatste is het wel goed iets mee te delen van wat Calvijn schreef over de oorzaak van de twist tussen de reformatoren over deze zaak.

„Wat aangaat het ongelukkige twistgesprek dat er in onze tijd geweest is, waarin men al te vinnig gestreden heeft, en wat zonder twi-
fel de duivel opgewekt heeft om de loop van het Evangelie te belemmeren of zelfs geheel te beletten, ik zou wel wensen, dat de heugenis ervan ten enenmale verdween.”

Ook in Calvijn's dagen zijn er scheidingen gekomen tussen vrijgemaakte kerken, zonder dat dit noodzakelijk was. Behartigenswaardig ook voor vandaag.

A.

—o—

Stemmen uit Wittenberg

Bij dezelfde uitgever „De Gereformeerde Bibliotheek te Goudriaan” is verschenen in de serie „Stemmen uit Wittenberg” een bundel preken van Luther over de psalmen 1, 4, 5, 7, 11 en 13. De vertaling is van drs. K. Exalto.

De bedoeling is dat ook van deze serie er per kwartaal één bundel zal verschijnen. De prijs is evenals die van de serie „Stemmen uit Genève” f 3,— per deeltje.

Voor wat men ontvangt bepaald zeer goedkoop.

De jaartallen van de preken zijn niet vermeld. Dat is bij het beoordelen van wat Luther schreef wel eens van belang. Misschien kan dat bij een volgende uitgave wel gebeuren.

Van harte aanbevolen.

A.

INGEZONDEN

De Evangelische Kerk in Leuven

Leuven wordt wel het religieuze hart van België genoemd. Sinds het jaar 1426 is de Universiteit een hecht bolwerk van de Rooms-Katholieke Kerk. Nog altijd berust het bestuur van deze Universiteit bij kerkelijke hoogwaardigheidsbekleders. In de aula zijn het bisschoppen, die vereeuwigd op levensgrote schilderijen vanaf de muren op u neerzien.

In deze stad vinden we ook een Protestantse gemeenschap.

Het oudste bericht hierover is het proces-verbaal van de ondervraging van een 42-tal hervormingsgezinde Leuvenaars, in 1543. De beschuldigingen waren

zeer uiteenlopend. Zij betroffen o.a. de opvattingen ten opzichte van het vasten, de aflaten, de heiligenverering, het vagevuur, het celibaat en de geestelijkheid. Verder werden hun geheime bijeenkomsten aangeklaagd, waarin over religie werd gesproken, en uit het Nieuwe Testament voorgelezen.

Het officiële document was vorig jaar tentoongesteld op de tentoonstelling „Erasmus en Leuven”. De handtekeningen van de ondervraagden konden we lezen. Het is echter moeilijk je voor te stellen hoe deze mensen hebben geleefd, als hervormingsgezinden in een Roomse stad. Een van de ter dood veroordeelden was de beeldsnijder Jan van den Borne. We hebben in Leuven meer van hem gezien, dan zijn handtekening onder het papier dat tot zijn vonnis leidde. In de St. Pieterskerk vinden we een kapel van zijn hand, namelijk de kapel van de Fiere Margriet. Van deze Margriet, die geleefd zou hebben van 1207-1228, wordt gezegd dat zij door onverlaten werd vermoord, die haar lichaam in het riviertje de Dyle wierpen. Dit lichaam zou toen stroomopwaarts de stad in gedreven zijn. Bij een bezoek aan de kapel toont men u een kleine schrijn, waarin haar gebeente wordt bewaard. In 1540 werd de kapel plechtig opengesteld; in 1543 zijn architect wegens ketterij ter dood gebracht.

42 hervormingsgezinde Leuvenaars dus in 1543. Momenteel zijn aanzienlijk minder volwassenen lid van de Evangelische Kerk in Leuven. Maar de gemeenschap is gebleven, en de „bijeenkomsten waar uit het Nieuwe Testament wordt voorgelezen” worden iedere zondag gehouden in het gebouw, waar sinds 1905 wordt vergaderd. Weinig oorspronkelijke Leuvenaars zijn lid van de gemeente; zij komen van over de gehele wereld. We tellen vier meelevende echtparen uit België, waaronder het gezin van onze predikant dominee Willems. Verder zijn er drie gezinnen uit Nederland, een uit Chili en een uit Duitsland. Maar vooral de studenten moet ik u noemen. Een tiental jongelui, vooral uit Indonesië, bezoekt regelmatig onze diensten, en krijgt daar contact met elkaar en met ons. Momenteel werkt bovendien een evangelisatie-team van de Operation Mobilisation in Leuven. Hieraan werken 15 jonge Christenen mee uit Engeland, Zweden, Amerika, Duitsland en Nederland. We hopen en bidden dat ook door hun werk het aantal kerk-leden mag worden uitgebreid.

Het gebouw waar we vergaderen is echter jaren geleden door de stad Leuven verkocht aan de Universiteit. En deze dringt er nu op aan dat we het verlaten.

U begrijpt dat het voor een zo kleine gemeente zonder enig bezit moeilijk is een ander gebouw te betrekken. We geloven dat het moet, maar zien niet hoe het financieel kan.

Vandaar dit artikeltje over een klein groepje van uw geloofsgenoten in Leuven. Het zou kunnen zijn dat deze Nederlands sprekende Kerk in Nederland de steun vinden kan die nodig is.

Zoudt u ons dat willen doen weten?

Geldelijke bijdragen kunt u storten op gironummer 1130884 (bij de Nederlandse Postcheque- en Girodienst) t.n.v. A. Penning, Parkweg 251 te Korbeek-Lo bij Leuven in België.

—o—

De Evangelische Omroep, Utrechtsestraatweg 8 te Hilversum, tel. 02150-12500 schrijft d.d. 22 maart 1970 het volgende:

Het Bestuur en de Stichtingsraad van de Evangelische Omroep hebben besloten zich tot de kerken te wenden die aangesloten zijn bij het IKOR en CVK, om hen te wijzen op de zware verantwoordelijkheid die zij op zich hebben geladen, doordat zij hun goedkeuring hebben gehecht aan de uitzending van de film van Dennis Potter, getiteld: „De Zoon des mensen”. Wij voelen ons daartoe nog des te meer gedrongen, nu IKOR en CVK in een uitzending op zondag, 22 maart, hebben verklaard dat deze film „is voorafgegaan door een stroom van protesten, maar gevolgd werd door niet één protest, maar wel door vele betuigingen van waardering en verzoeken om herhaling”.

Onze bezwaren tegen deze uitzending zijn o.a. de volgende:

1. In deze uitzending werd God, die alleen maar gekend kan worden in Jezus Christus, gelasterd. Want Christus werd daarin voorgesteld als een ziekelijke fanaticus, die telkens aan Zichzelf zou hebben getwijfeld en desondanks op onverantwoorde wijze de massa zou hebben opgezweept om op Hem als op de Messias te vertrouwen.
2. Er werd een volkomen vertekend beeld gegeven van de zending en het roepingsbewustzijn van Jezus Christus. Geheel en al gezwegen werd over de allereerste zending van Christus n.l. om door Zijn kruisoffer de zondaars die in Hem geloven, weer te verzoenen met God en hen door Zijn opstanding te doen delen in Zijn eeuwig leven. De

boodschap van Christus dat wij onze vijanden moeten liefhebben, werd op zulk een wijze weergegeven, dat wij daar de kracht van het Evangelie niet meer in konden terugvinden.

3. Het is ontrouw aan de roeping van de kerk, wanneer zij in de haar toevertrouwde zendtijd meer dan een uur lang haar Heer laat afbeelden als een neurotische dweper en haar hemelse Bruidegom ten tonele laat voeren door iemand, n.l. Dennis Potter, die van zichzelf zegt dat hij atheïst is. De kerk kan er aldus mede de oorzaak van worden dat velen die niet meer een kerk bezochten, maar in hun hart nog eerbied hadden voor de gestalte van Christus zoals die ons door de Bijbel getekend wordt, voor goed het zoeken naar het waarachtige Koninkrijk Gods opgeven.
4. De Bijbel zegt ons dat wij iemand die de Christus der Schriften op een vertekende wijze brengt, niet welkom mogen heten in ons huis (2 Joh. 10-11). De kerken hebben echter bij monde van deze uitzending iemand n.l. Dennis Potter, die niet alleen de Christus der Schriften maar zelfs het persoonlijk bestaan van God loochent, welkom geheten in tienduizenden huiskamers van Nederland.
5. De kerken maken zichzelf ongeloofwaardig, wanneer zij zulk een godslasterlijke uitzending over hun Here, waarvan zij belijden dat zij Hem liefhebben en dat Hij hun „enige troost is in leven en sterven”, goedkeuren om aldus te komen tot een gesprek met hen die niet in de Christus der Schriften geloven. Zij wekken dan de indruk, alsof zij het beginsel zouden aanhangen: „Het doel heiligt de middelen”.
6. Tenslotte wijzen wij op de onmogelijkheid om Christus waarheidsgetrouw in een film of toneel in Zijn zieleleven. Hij is immers waarachtig mens, stuk op te voeren, daar niemand zich kan inleven maar ook waarachtig God. Wij menen dan ook dat het een zonde van de kerken is geweest dat zij haar goedkeuring hebben gegeven aan de uitzending van deze film, terwijl het voor iedere gelovige christen al van te voren moest vast staan, dat Christus hierin vertekend zou worden weergegeven.

—o—

PERSBERICHT Jongerenconferentie

Van 3 tot 6 april wordt in Noordwijk de voorjaarsconferentie van het ICCC-Jeugdcontact in Nederland gehouden.

De sprekers zijn: Ds. M. R. v. d. Berg over: „Kerk en kerkverband”, en Joh. van der Steen van Irans World Radio over: „Verkondigt alle landen”.

Daarnaast ruime gelegenheid voor gesprek, musice-
ren en ontspanning. Aanvang 3 april plm. 7 uur n.m. in „Die Ossewa”, Duinweg 7. Kosten f 25,—. Voor inlichtingen en opgave ICCC-Jc., Frederiksplein 24, Amsterdam, tel. (020) 248271.

—o—

STUDENTENLEVEN

Iedereen, die een studie aan de Landbouwhogeschool te Wageningen overweegt, kan bij onderstaande personen inlichtingen krijgen. Wij denken hierbij aan inlichtingen over studie, studentenverenigingen, kerkelijke omstandigheden e.d. Ook bij het zoeken naar huisvesting willen wij u gaarne behulpzaam zijn.

U bent bij ons van harte welkom!

J. J. Smit en H. v. d. Wal,
v. d. Waalsstraat 9, Wageningen
tel. 08370-3185

—o—

VERANTWOORDING GIFTEN VOOR „PIDA-PAN”-AKTIE OP CURAçAO

Enige tijd geleden stuurde een dergenen, die de brochure „Opheldering” bestelde, een extra bedrag voor de „Pida Pan”-Akte op Curaçao. Deze Akte beoogt, arme broeders en zusters op het eiland bij te staan.

Het voorbeeld vond enige navolging en ik beloofde de giften te verantwoorden, wat ik nu hieronder doe: J.C.H. te R. f 10,—; W.M. te D. f 5,—; D.d.V. te B. f 5,—; J.B. te W. f 5,—; P.d.G. te S. f 5,—; J.M.M. te H. f 10,—; F.v.M. te H. f 5,—; M.G.v.d.G. te R. f 10,—; T.R.-V. te H. f 2,50; H.v.W. te G. f 15,—; H.J. te K. f 10,—; J.H. te A. f 5,—; J.J.O. te U. f 5,—; totaal f 92,50.

Allen hartelijk dank!

Hoewel de laatste tijd niets meer voor dit doel ontvangen werd, blijft mijn postrekening nr. 50440 (P. Groen, Rotterdam) er nog steeds voor open staan.

Op dezelfde postrekening kan ook de brochure „Opheldering” besteld worden.

P. Groen

PERSBERICHT

Het Comité Bijbel en Gemeente heeft een forumavond georganiseerd op maandag 6 april a.s. in Grand Hotel „Krasnapolsky”, Dam 9 te Amsterdam. Zoals algemeen bekend zijn er tegenwoordig veel vragen rondom de Bijbel. De moderne theologie oefent zeer veel kritiek uit op de Bijbel. Haar conclusie schijnt te luiden: de Bijbel is niet betrouwbaar. De gemeenteleden van zeer veel kerken zitten met allerlei vraagtekens welke hen geweld aan doen. Het Comité Bijbel en Gemeente begeert oprecht een hulp voor die gemeenteleden te zijn en haar terug te leiden tot de vreugde, die ligt in het onvoorwaardelijk aanvaarden van de Bijbel als God's Woord.

Het onderwerp van de forumavond in Amsterdam is: „Bijbels antwoord op de nieuwe inzichten in de theologie”.

De forumleden zijn o.a.: Ds. J. H. Velema (Chr. Geref.) Apeldoorn (voorzitter); Ds. J. C. Schouten (Geref.) Baambrugge (Rede); Drs. K. Exalto (Herv.) Noordeloos; Ds. L. Floor (Chr. Geref.) Badhoevedorp; Dr. J. Schelhaas Hzn. (Geref.) Amsterdam.

De forumavond begint precies om 8 uur.

Ons 2-persoons Zomerhuisje
geheel vrij in de natuur

IS IN AUGUSTUS VRIJGEKOMEN

Mevr. Milo, Vierhouten. Tel. 05771-263.

In Jezus ontslapen

SIJTZE HUIZINGA

sedert 5 januari 1969 weduwnaar van
Maria Hendrika van Brouwershaven,
in de ouderdom van 87 jaar.

Wij verwachten de opstanding
en het eeuwige leven.

Heerenveen:

A. G. Huizinga
Capelle a/d IJssel:
K. Huizinga
A. G. Huizinga-Smilde
Sijtze Ruurd

Heerenveen:

C. Huizinga
M. F. Huizinga-Smilde
Sytze
Ruurd
Klaas Derk
Gesina

Heerenveen, 25 maart 1970.

De begrafenis heeft in alle stilte plaats gehad op het kerkhof van de Ned. Hervormde Kerk te Terband bij Heerenveen.

Correspondentie-adres: Heerenveen, J. H. Kruisstraat 12.

Openbare vergadering

op WOENSDAG 8 APRIL in gebouw
„t Haantje”, Kuyperstraat 27 te
Spakenburg.
Aanvang 8 uur.

Sprekers:

Ds. J. C. Schouten, Geref. pred. te
Baambrugge, over: „Is de Bijbel
waar?”

Ds. H. J. Hegger, Geref. pred. te
Velp en verbonden aan de stichting
„In de rechte straat”, over „De
Bijbel bij Rome”.

Een forum beantwoordt de vragen.

U bent hartelijk welkom.

PREEKVOORZIENING CREIL

I.v.m. het vertrek van ds. H. Schuurman
doet de Geref. Kerk van Creil een drin-
gend beroep op predikanten e.d. om
eens te willen voorgaan in de Dienst
des Woords en der sacramenten, m.i.v.
24 mei a.s.

Gaarne bericht aan de scriba: F. van Dijk, Lange
Omgang 18, Bant N.O.P., telefoon 05279-1371.

Ons vakantie reisplan 1970

OOSTENRIJK

Kamperen in de Alpen van het Bregenzerwald van 13-23 juli.
In de boerderij van de fam. Flatz hopen onze jongeren weer
een onvergetelijke vakantie mee te maken. Er zijn nog drie
plaatsen vrij. De prijs bedraagt: 240 gld (alles inbegrepen).

Aanmelden bij de reis/kamplider J. Wijnsma,
Langrousterwei 296 A, Ooster Nijkerk, tel. 05192-293.

ITALIE

Onze volledig verzorgde vrije groepsreizen voor jongeren,
alleenstaanden en gezinnen werden vastgesteld voor 16, 23, 30
juli. Duur 10 dagen. Prijs 325 gld (alles inbegrepen).
Er wordt overnacht en gelogeed in eerste klas hotels.
Doel van de reis: Limone aan het Gardameer.

Inlichtingen bij ds S. Wijnsma, Zaan 21, Zwolle, tel. 05200-32064

KAMPEN

Het Bestuur der Vereniging voor
Gereformeerd lager onderwijs (vrij-
gemaakt) te Kampen, vraagt voor
School „Zuid” per 17 augustus a.s.

EEN VOLLEDIG BEVOEGD

ONDERWIJZER

VOOR KLAS 5

Bevoegdheden j en r.

Sollicitaties worden ingewacht tot en met 30 april
a.s. bij het Hoofd der School, dhr. Joh. Lagendijk,
Colijn de Nolestraat 6 te Kampen. Tel. 05202-3782.

GROOTS WERK OVER DE
HEILIGE SCHRIFT

In de reeks „De Voorzeide Leer” ving de Auteur, Ds. C. VONK, Geref. Predikant te Schiedam, enkele jaren geleden aan met de behandeling van de HEILIGE SCHRIFT. Met de verschijning van deel Ic - Numeri, Deuteronomium - werd de behandeling van de vijf boeken van Mozes of Pentateuch afgesloten.

Uit voorraad zijn nu leverbaar de delen over de Heilige Schrift:

Deel Ia: Inleiding - Genesis - Exodus, 526 pagina's f 23,50
Deel Ib: Leviticus, 768 pagina's f 31,00
Deel Ic: Numeri - Deuteronomium, 880 pagina's f 36,50

In voorbereiding zijn de delen: Id, De Profeten, Ie, De Geschriften; If, Het Nieuwe Testament.

Alle delen in fraaie stempelband met goudtitel.

Van reeds eerder verschenen delen in deze reeks is uitsluitend nog leverbaar: Deel IIIb, De Nederlandse Ge-
loofsbelijdenis, artikelen 22-24, 27-37, 720 pag., in fraaie
stempelband, f 18,50.

ALOM ZEER GEWAARDEERDE RECENSIES, o.m.:

„Met deze mijlpaal wensen we de schrijver en de uitgever van harte geluk. We hopen op een voorspoedige voortgang van dit grootse werk”.

(Ds. D. H. Borgers in „Getrouw”) (Ia).

„Al was het maar omdat het vaak verrassende gegevens biedt, is het de moeite waard”.

(Prof. Dr. R. Schippers, in Belijden en Beleven) (Ia).

„Tenslotte zij opgemerkt - de uitgever verdient ongetwijfeld ook een pluim - dat de typografische verzorging in zeer goede handen is”.

(Ds. D. Zemel, Geref. Kerkblad van Overijssel en Gelderland) (Ia).

„Ik las dit werk met grote belangstelling en beveel het gaarne bij onze lezers aan”.

(Dr. H. Bout, Theologia Reformata).

„Ik eindig met: prachtwerk! Torenhooch boven heel wat „stichtelijke” rommel waar de schrijver al maar hoort babbelen over de Bijbel, terwijl de Bijbel zelf niet aan de beurt komt. Dit boek brengt ons echt verder!”

(Ds. G. Visee in Kamper Kerkbode).

„Verbanden met het N.T. worden steeds gelegd, heilshistorische lijnen aangegeven”.

„Nogmaals wil ik wijzen op dit uitnemende werk”.

(Prof. Dr. B. J. Oosterhoff, De Wekker).

Lezers
van dit blad

willen wij in de gelegenheid stellen, de werken van Ds. C. Vonk over de HEILIGE SCHRIFT in het bezit te krijgen tegen betaling van f 15,- per 3 maanden. Dus voor ca. f 1,20 per week kunt u in het bezit komen van dit waardevolle werk!

FIRMA WESDIJK EN LIEBEEK - BARENDRECHT

POSTBUS 2

TELEFOON 01806 - 2944